

TER 1030 KOMMUNIKÁCIÓ ÉS PRAGMATIKA
TÉTEL- ÉS FOGALOMLISTA
2012/2013. őszi félév
Dér Csilla Ilona egy. doc

A vizsga jellege szóbeli, mely az alább megadott fogalmak, elméletek stb. ismeretét kéri számon. Az egyes fogalmak stb. ismeretének mélységét illetően az órai előadások és a megadott kötelező szakirodalom mérvadó. Ahol csak lehet, nyelvi példát is tudni kell hozni az egyes jelenségekre.

A vizsga sikeres teljesítéséhez **az órai anyag** (és a **handoutok**, l. a honlapon is!) önmagukban nem elegendők, az alábbiakban megadott **kötelező irodalom** ismerete is szükséges.

TÉTELEK ÉS FOGALMAK

1. **TÉTEL:** A pragmatika tárgya, területei, irányzatai, alapfogalmai.
 - a pragmatika megszületése, kialakulása
 - a pragmatika kapcsolata a grammatikával
 - a pragmatika kapcsolata a kommunikációközpontú nyelvészeti diszciplínákkal
 - a pragmatika kapcsolata a nyelvészeti határtudományokkal
 - a pragmatika kapcsolata az alkalmazott nyelvészeti diszciplínákkal
 - Morris pragmatikafelfogása (szemantika-, szintaxis- és pragmatikadefiníciója) és ennek kritikája
 - „a pragmatika mint szemétkosár” felfogás
 - „a pragmatika mint esernyő” felfogás
 - a pragmatika mint a kontextus tudománya (szűkebb felfogás)
 - a pragmatika mint nézőpont elképzelés (tágabb felfogás)
 - a pragmatika mint komponens elképzelés (a pragmatika mint a nyelvtan komponense, a pragmatika mint a nyelvelmélet komponense, a pragmatika mint a megismerés komponense)
 - Langacker (és a holista kognitív nyelvészet) pragmatikafelfogása mint önálló elképzelés
 - a nyelvtudomány pragmatikai fordulata
2. **TÉTEL:** Kontextus. Deixis.
 - kontextus (szituációs, cselekvés, tematikus kontextus, stílusminták, kontextus)
 - beszédhelyzet, világismeret, tudáskeret, forgatókönyv
 - deixis (társas, tér-, idő-, diskurzusdeixis)
3. **TÉTEL:** Verbális és nonverbális kommunikáció. Információközlés és kommunikáció.
 - verbális és nonverbális kommunikáció, vokális kommunikáció, szegmentális és szupraszegmentális szint (prozódia)
 - információközlés és kommunikáció: lehetséges-e egyik a másik nélkül? (szándékosság, konvenció)
 - kommunikáció és nyelvhasználat: azonosságok és különbségek
 - pragmatikai kompetencia (lásd Németh T. 2003)
 - a kommunikatív nyelvhasználat elvei (Grice, Leech, Kasher, Horn, Levinson, lásd Németh T. 2003)
4. **TÉTEL:** Az osztenzív-következtetési kommunikáció, relevanciaelmélet (Sperber–Wilson).
 - osztenzió
 - relevanciaelmélet (Sperber–Wilson, osztenzív-következtetési kommunikáció, a kommunikatív relevancia elve, a kognitív relevancia elve)
5. **TÉTEL:** Beszédaktusok: elképzelések (Austin, Searle) és kritikák.
 - Austin és a beszédaktus-elmélet (konstatívumok, performatívumok, lokúció, illokúció, perlokúció)
 - beszédaktusok (implicit, explicit, direkt, indirekt, beszédaktusfajták)

- beszédaktuselmélet-kritikák (lásd Hámori 2009)
 - Searle és a beszédaktus-elmélet (illokúciós erő, propozicionális tartalom, sikerességi/szerencse- feltételek) (az órai jegyzetet ajánlom ide és a Bódog-cikket)
6. TÉTEL: Társalgási szabályok és implikatívák (Grice).
- Grice (pragmatikai következtetés, együttműködési alapelvek, a maximák részletesen [almaximákkal], implikatívák: fajtái: konvencionális, nem konvencionális, társalgási, partikularizált, általánosított társalgási implikatívák – például, az implikatívák törlésteesztjének kritikája) (Az implikatívákhoz lásd a megfelelő handoutot!)
7. TÉTEL: Az udvariasság: udvariassági elvek (Leech). Az arculatelmélet (Goffman, Brown–Levinson).
- az udvariasság megközelítési módjai a pragmatikában (Leech: udvariassági maximák, a modell kritikája, Goffman: homlokzat-/arculat-/arcelmélet, Brown – Levinson: távolító/negatív és közelítő/pozitív arc, arcfenyegetés, mikrofonba és mikrofon mellé stratégia, nyíltan vagy orvosolva), (lásd Nemesi)
8. TÉTEL: Befolyásolás, meggyőzés, manipuláció.
- befolyásolás, meggyőzés, manipuláció: azonosságok és különbségek, hogyan írják le meggyőzés és manipuláció különbségét a különböző modellek; pszichológiai stratégiák és ezek nyelvi megnyilvánulásai manipulációkor (minimumcsoport-paradigma, félelemkeltés, személyes élmény, ritkaság), hibás érvelés

KÖTELEZŐ IRODALOM

- Árvay Anett 2003. A manipuláció és a meggyőzés pragmatikája a magyar reklámszövegekben. In: Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX. Budapest: Akadémiai. 11–35.
- Árvay Anett 2007. Manipulatív érvelés írott reklámokban. In: Várad Tamás (szerk.) I. Alknyelvdok konferenciakötet. Budapest : MTA Nyelvtudományi Intézet.
<http://www.nytud.hu/alknyelvdok07/proceedings07/Arvay.pdf>
- Bárházi Eszter 2008. Manipuláció, valamint manipulációra alkalmas nyelvhasználati eszközök a sajtóreklámokban. Magyar Nyelv 104: 443–463. <http://www.c3.hu/~magyarnyelv/08-4/barthazi.pdf>
- Bódog Alexa 2008: A kommunikáció és az intencionalitás kapcsolata a pragmatikában. Argumentum 4: 22–51. <http://argumentum.unideb.hu/2008-anyagok/BodogA.pdf>
- Grice, H. Paul 1997. A társalgás logikája. In: Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás (szerk.) 1997. Nyelv, kommunikáció, cselekvés. Budapest: Osiris, 213–227.
<http://users.atw.hu/komm2006/jegyzet/szemkomm/atarsalgaslogikaja.doc>
- Hámori Ágnes 2008. A figyelem és a beszédaktusok összefüggései a társalgásban. In: Tolcsvai Nagy Gábor – Ladányi Mária (szerk.): Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXII. Tanulmányok a funkcionális nyelvészet köréből. Budapest: Akadémiai. 161–201. (az elméleti részek kellenek: beszédaktustípusok)
- Hámori Ágnes 2009: Beszédaktusok „újrátöltve”. In: Keszler Borbála – Tátrai Szilárd (szerk.) Diskurzus a grammatikában – grammatika a diskurzusban. Budapest: Tinta, 350–360.
- Nagy Katalin 2005. A pragmatika státusáról. Magyar Nyelv 101: 436–448.
<http://www.c3.hu/~magyarnyelv/05-4/nagykatalin.pdf>
- Nemesi Attila László 2000: Benyomáskeltési stratégiák a társalgásban. Magyar Nyelv 96: 418–436.
<http://www.c3.hu/~magyarnyelv/00-4/nemesi.htm>
- Németh T. Enikő 2003. A kommunikatív nyelvhasználat elvei. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX. Tanulmányok a pragmatika köréből.* 221–254. (kijegyzetelve megtalálható a honlapon: <http://www.dercsilla.hu/karoli/>)
- Németh T. Enikő 2004a. Verbális információközlés kommunikatív szándék nélkül. Előadás a 7. Nemzetközi Magyar Nyelvészeti Kongresszuson, Budapest, 2004. augusztus 29–31, <http://www.nytud.hu/NMNYK/eloadas/nemetheniko.rtf>

- Németh T. Enikő 2004b. Osztenzió–jelhasználat–kommunikáció. In: Hódi Éva (szerk.): *Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok*. Ada, Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület, 2004: 71–89. <http://szgnye.vmmi.org/nemetheniko2003.pdf>
- Nemesi Attila László 2006. Szó szerinti jelentés, konvencionális jelentés, vezérjelentés. In: *Világosság* 2006/8–10. <http://www.vilagosság.hu/pdf/20070507213255.pdf> (Grice-kritikák)
- Nemesi Attila 2004. *Udvariasság és racionalitás a nyelvhasználatban*. In: Ivaskó Livia (szerk.): *A kommunikáció útjai*. Budapest: Gondolat Kiadó. 157–177 (a neten a címre keresve megtalálható)
- Németh T. Enikő 2004a. Verbális információközlés kommunikatív szándék nélkül. Előadás a 7. Nemzetközi Magyar Nyelvészkonferencián, Budapest, 2004. augusztus 29–31, <http://www.nytud.hu/NMNyK/eloadas/nemetheniko.rtf>
- Németh T. Enikő 2004b. Osztenzió–jelhasználat–kommunikáció. In: Hódi Éva (szerk.): *Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok*. Ada, Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület, 2004: 71–89. <http://szgnye.vmmi.org/nemetheniko2003.pdf>
- Szili Katalin 2007: Az udvariasság pragmatikája. *Magyar Nyelvőr* 131: 1–17. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1311/131101.pdf>
- Tátrai Szilárd 2006. A nagy esernyőcsel. A pragmatikai szemlélet alkalmazásának lehetőségei. *Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture (THL2)*. A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata 1–2: 29–35. <http://epa.oszk.hu/01400/01467/00002/pdf/029-035.pdf>
- Tátrai Szilárd 2004: A kontextus fogalmáról. *Magyar Nyelvőr* 128: 479–494. <http://nyelvor.c3.hu/period/1284/128410.pdf>
- Tátrai Szilárd 2010. Áttekintés a deixisről (funkcionális kognitív kiindulópontból). *Magyar Nyelvőr* 134: 211–233. <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1342/134206.pdf>